

Aarhus Søhistoriske Selskabs søforklaring 2006-07

Indledning

www.aarhussoehistoriske.dk, Logbogen, vore aktiviteter og medlemmernes omtale af Aarhus Søhistoriske Selskab til venner og bekendte er vort ansigt udadtil. Alle disse initiativer resulterer i en støt tilgang af nye medlemmer og effekter. Året 2006-07 er ingen undtagelse. Det blev et godt og travlt år. Her ankommer bl.a. endnu en last maritime effekter til arkivet.

Medlemmer

Uden medlemmer har Selskabet ingen berettigelse. Aarhus Søhistoriske Selskabs medlemmer er en aktiv og støt voksende skare. I bestyrelsen glæder vi os over alle input, forslag til nye aktiviteter, kommentarer til dette og hint, deltagelse i diverse medlemstilbud og hjælp til forskellige gøremål. Nu hvor selskabsåret går på hæld, støttes vi af mere end 300 medlemmer foruden af en lille snes firmamedlemskaber.

Kontingent

Siden Aarhus Søhistoriske Selskabs stiftelse har vi holdt kontingentet på et beskedent niveau. Bestyrelsens holdning har været den, at vi ikke opkræver et højere kontingent, end det der er nødvendigt for at dække Selskabets driftsudgifter.

Da vi ikke har andre indtægter, end medlemmernes kontingent, har vi imidlertid nu sat en proces i værk med stigende kontingent til følge. Det skyldes dels et ønske om at etablere os i egne lokaler, men også fordi vort arkiv skal flyttes ud fra Pakhus 27.

Denne udgave af medlemsbladet "Logbogen" er traditionen tro nr. 4 i år.

Februar, maj, august (udkom i farvetryk som Tall Ships' Races specialudgave i juli) og november blev Logbogen sendt på gaden.

Standardudgaven består af 16 sider.

Logbogen februar

Sommerens mega-arrangement i Århus havn, Tall Ships' Races 2007, fyldte meget også i Logbogen gennem hele året 2007. Andre ting blev der naturlig-

vis også plads til. Billedet af "Tongking" bragt i august 2006 resulterede i flere svar. P. Brandt-Hjeresen og Kristian Kielsholm Madsens indlæg bragte vi i Logbogen i februar.

Et andet spørgsmål til læserne i 2006 kunne vi også bringe et godt svar på i februar 2007? Redaktionen havde i 2000 fotograferet en sivbåd i Barcelona. Svar på spørgsmålet om, hvor den kom fra, kunne direktør Jan Skamby Madsen, Moesgård Museum give Logbogens læsere.

I samme udgave fik vi også genopfrisket turene med DFDS's Københavnerbåde.

Noget om isfaren i Århus havn for 40 år siden havde Niels Erik Juul Henriksen fundet i Bladet ÅRHUS HAVN.

Logbogen maj

I anledning af Aarhus Søhistoriske Selskabs studietur til Storebælt bragte Logbogen en "smagsprøve" på både isbådstransporterne og Storebæltsoverfarten. Om temaet Århus Søfart havde Niels Erik Juul Henriksen igen været på jagt i arkivet.

Spørgsmålet om Århus Havns grundlægger blæser fortsat i vinden! Århus kunsthandel bragte det spørgsmål på bane, idet man havde et maleri af "Hr. Sørensen, Grundlæggeren af Århus havn" til salg. Fhv. lodsformand Jørgen Nielsen kunne fortælle, hvem det ikke var. Et avisudklip fra 1924 om ansættelse af en ny havnemester fortalte om et spørgsmål, byrådet i hine tider skulle tage stilling til: "Skulle man ansætte en mand med maritime kvalifikationer eller en mand fra Århus"?

Ak ja. Citatet stammer godt nok fra 1924, men med den formuleringsevne fra pressens side skal De, kære læser, rigtignok ikke tro på alt, hvad skrevet står!

Logbogen special juli

Redaktionen og bestyrelsen satsede helt vildt og udarbejdede en specialudgave i farver anledning af TSR07. K. Kielsholm Madsen og Gert Pedersen havde fundet oplysninger og fotografier af de fleste tilmeldte skibe. Redaktionen tilføjede et afsnit om sømandskab. De valgte ord og udtryk var udvalgt, så Logbogen blev et tillæg til Guiderne på havnerundfartens fortælling. Logbogens specialudgave juli 2007 blev således den eneste skriftlige kilde, som beskrev de tilmeldte skibe og forklarede vigtige detaljer vedrørende skibsbygning, skibstyper og rig.

Logbogen november

Et medlemsarrangement, generalforsamling, efterfulgt af et løfte om en god historie af direktør for fregatten Jylland, Benno Blæsild, findes på side 3. Nyt fra Jakob og mere om Århus Søfart findes også i udgaven, samt naturligvis

Aarhus Søhistoriske Selskabs årlige søforklaring. Denne forklaring suppleres med en mundtlig ditto på generalforsamlingen.

Ansvarshavende redaktør af Logbogen er Benno Blæsild. Medlem af reaktionskomiteen er Knud Aundorf, Tove Barlach, Niels Erik Juul Henriksen og Karl Nøhr Sørensen.

Traditionen tro er der nyvalg til redaktionskomiteen ved generalforsamlingen. Af hensyn til Logbogens fremtidige udvikling og sikkerhed for udgivelse er det vigtigt, at Karl Nøhr Sørensen afløses i redaktionen, og at Logbogen udgives efter følgende kommissorium:

Redaktionskomiteen arbejder efter bestyrelsens forskrifter, indsamler og redigerer Logbogens indhold og fremsender det så betids til trykkeriet, at de i Logbogen annoncerede medlemsaktiviteter kan gennemføres. Bestyrelsen leverer adresseliste til trykkeriet.

Medlemstilbud (Årets aktiviteter)

Maskinmesterskolen

Maskinmesterskolen er den eneste maritime undervisningsinstitution i Århus. Derfor var det lidt af et scoop, at forstander Anders Hanberg Sørensen i februar måned satte en aften af til at fortælle Aarhus Søhistoriske Selskab om Maskinmesterskolen, undervisningen og de visioner for fremtiden, man arbejder på at realisere.

De medlemmer af Aarhus Søhistoriske Selskab, som benyttede sig af tilbuddet om en aften på Aarhus Maskinmesterskole, hørte blandt andet om Maskinmesterskolens flytteplaner, der bringer skolen i centrum på De bynære Havnearealer, hvor man i samarbejde med ingeniørhøjskolen deltager i det byggeri på Pier 2, der går under betegnelsen Den nordlige Bastion.

Studietur til Storebælt

En pakkeløsning kan vi godt kalde tilbuddet "Destination Storebælt" lørdag den 9. juni 2007. Tre epoker var mål for Aarhus Søhistoriske Selskabs studietur den dag.

Detaljer om isbådstransporterne blev studeret flittigt på Isbådsmuseet. Læs mere <http://www.byogoverfartsmuseet.dk/isbaadmuseet.htm>

Herfra gik turen til www.byogoverfartsmuseet.dk, hvor Kurt Johansen velop-

lagt viste rundt. Ikke bare i udstillingslokalerne. Ind i magasinerne kom vi, hvor han fremviste en sand rigdom af forskellige arkivalier, som venter på at blive genopdaget.

Storebælt efter færgernes sidste afgang og Storebæltsbroens indvielse fik vi et førstehåndsidtryk af hos VTS Storebælt.

Chef for VTS Storebælt,

Jørgen Brandt og vagtholdsleder "Hansi" viste vagtstuens tekniske hjælpemidler frem og fortalte om arbejdet med at beskytte broen mod påsejling.

Traditionen tro er der valg til aktivitetskomiteén ved generalforsamlingen.

Aktivitetskomiteen arbejder i henhold til Aarhus Søhistoriske Selskabs love og bestyrelses forskrifter. Komiteen har som mål at arrangere mindst ét medlemstilbud pr. kvartal, som annonceres i Logbogen eller på Aarhus Søhistoriske Selskabs hjemmeside www.aarhussoehistoriske.dk

Andre aktiviteter

Skibsbevaringsfonden

Som en direkte følge af Aarhus Søhistoriske Selskabs arbejde med at renovere bugserbåden Jakob blev redaktionen inviteret med til Skibsbevaringsfondens minikonference om bord på bramsejlskonneren Maja i København den 3. april. Temaet var yderst aktuelt, idet Fondens bestyrelse havde sat de til skibsbevaring tilknyttede og nødvendige håndværk på dagsordenen. Filosofien er indlysende. Arbejder man på at bevare gamle skibe, er kendskab til og beherskelse af de anvendte håndværk livsvigtige.

Tall Ships' Races 2007

Her var Aarhus Søhistoriske Selskab engageret på flere fronter. flere medlemmer havde reageret på opfordringerne her i Logbogen til at blive forbindelses-officerer. De fik nogle travle dage med udgangspunkt fra Toldboden. Selskabet var endvidere inviteret ind i TSR07 Havneudvalg. Et konkret resultat af det kunne ses i Logbogen Specialudgave Juli 2007, hvor Selskabets finger-aftryk kunne ses på side 47 som "Parade of sail".

Andre medlemmer blev travlt beskæftiget i det samarbejde Fonden Jakob og DFDS CanalTours havde omkring havnerundfart med "Hyrdinden og Skorstensfejeren". Den del af aktiviteterne skete til fordel for renoveringen af "Jakob". Rundt regnet 10.000 passagerer fik på den måde skibene at se fra søsiden og dertil en god historie om sejskibene fra vore kompetente guider.

Udstilling - Historiske Sejskibstyper

Museums- og lokalekomiteen etablerede i samarbejde med Bymuseet en udstilling under overskriften: "En container – to udstillinger". Bymuseet krydrede 8 korte historier om Havnens udvikling med en film om "Emma Mærsk" anløb af Århus Havn på sin jomfrurejse i september 2007.

Vi valgte – naturligvis – kan vi godt tillade os at sige – "Historiske sejskibstyper" som tema. Museums-Komiteen mente, at med havnen fuld af sejskibe måtte det interessere publikum at se og høre mere om de forskellige skibstyper og udviklingen af dem.

Vi byggede udstillingen op omkring de skibsbilleder J. C. Hempels Skibsfarvefabrik A/S gennem årene har begavet

Det blå Danmark med gennem sine årlige kalendermotiver. *Sejskibe fra hele verden – Inspektionsskibe – Windjammers – 5 mastede råsejlere* var blandt titlerne på kalenderne. Vi siger "Tak for lån" til Hempel. Udstillingen bliver i en komprimeret udgave genopstillet til generalforsamlingen, tilsat andre effekter fra Selskabets arkiv.

Esbern Snare

Søværnets støtteskib L 17 Esbern Snare blev adopteret af Århus mandag den 2. juli. Aarhus Søhistoriske Selskab deltog i nogle af adoptions-festlighederne. Vi udvekslede symbolske gaver. Esberns Snares chef overrakte Selskabet et billede af skibet. Vi kunne kvittere for gæstfriheden ved at stille nogle eksemplarer af Otto Thorsøes "Optegnelser fra mine Skipperaar" til rådighed for Esberns Snares bibliotek og dermed til rådighed for nuværende og kommende besætningsmedlemmer.

Aarhus Festuge 2007

Havnerundfart i Festugen til fordel for Jakobs renovering, en traditionen, som Fonden Jakob, DFDS CanalTours og Aarhus Søhistoriske Selskab i forening med flere andre gode kræfter satte på bedding sidste år, stod til søs igen i år.

Fonden Jakob og DFDS Canal-Tours indgik igen en aftale om det. Mange gode kræfter, Jakobs Venner kan vi godt kalde dem under ét, gjorde det muligt. Søfartsstyrelsen, Århus Havn, Århus kommune, Bestseller, Jakobs besætning, Aarhus Søhistoriske Selskab og mange andre sympatisører stillede op som sponsorer, billet- og pølse- & T-shirtsælgere

(Se T-shirt-motiv på Troels' foto fra pølsevognen). Fonden Jakob har flere på lager. Red, guider, x-skipperne, sikkerheds- og servicemedarbejdere, guider, waterclerks og meget mere.

Vejret blev ikke uventet en hård modstander, men overraskende positivt blev resultatet dog.

Udstillingen om historiske Sejlskibe fra Tall Ships' Races blev genbrugt, og suppleret af Troels med en opstilling af riggerværktøj og forskelligt tovværksarbejde.

Et godt udtryk for begejstringen blandt alle "Jakobs venner" sås i pølsevognen, hvor et kontrolbesøg fra Fødevarerregion Nord gav prædikatet ☺.

Kulturnatten

Kulturnatten havde i år sat mødet med søfolk og havnen på programmet. Aarhus Søhistoriske Selskab blev inviteret med. Som følge af det ualmindeligt travle år, vi havde med at deltage i Tall Ships' Races 07 og Festugesejladserne, valgte bestyrelsen at sige nej tak.

En opfordring fra Træskibsforeningen om at genopstille årets sejskibsudstilling i Træskibssejlernes klubhus valgte museumskomiteen dog at imødekomme.

Kulturnatten bad derefter, om ikke vi kunne udfylde nogle pauser i musikprogrammerne om bord på det gode skib "Anna". Opfordringen lød på at fortælle nogle "Skipperskrøner" eller lign.

Vi dykkede ned i arkivet og fandt nogle gamle historier. Bl.a. kunne vi fortælle, at lodsens oprindeligt var en mand, der pejlede og *loddede* sig frem. Derfor gik han under navnet *Lodsmanden*. Det tilsvarende engelske pilot kommer fra de hollandske ord "peilen" og "loodden".

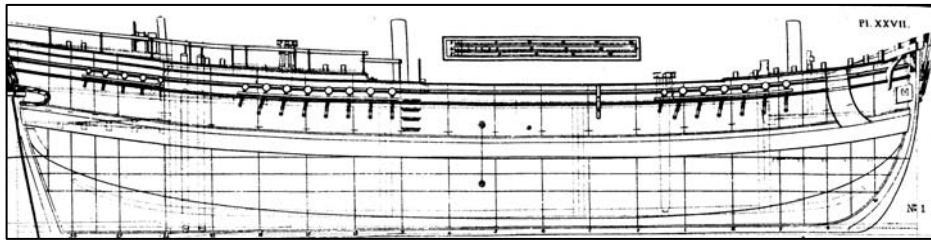
En anden morsom historie fandt vi frem i anledning af Kulturnatten. Det drejer sig om navnet på den populære blazer-jakke.

I 1845 lod chefen om bord på det britiske krigsskib "Blazer" sin besætning iklæde blå- og hvidstribede jersey-jakker af den slags, som senere blev almindelige for cricket-spillere. De jakker har som nævnt fået navn efter krigsskibet "Blazer".

Skipperskrønerne var gode nok. Om publikum mente det samme, fandt vi ikke ud af, da de, publikum, ikke kunne finde "Anna"!

Måske kan der blive tid til at genfortælle et par stykker af århusiansk oprindelse under generalforsamlingen.

Aarhus Søhistoriske Selskabs arkiv

Arkivet vokser og vokser og vokser og ... . M.h.t. kvantitet, er det især beholdningen af bøger og blade, der vokser. Flemming Johansen, Selskabets solide leverandør af især maritim litteratur af især tysk oprindelse, har i år fået selskab af boet efter nogle træskibssejlere. Her falder ikke mindst et (fotokopieret) eksemplar af alle maritime lærebøgers fader, Fredrik Henrik af Chapmans *Architectura Navalis Mercatoria* udgivet MDCCLXVIII i øjnene. (Den her viste tegning er en "Fløyte". Red) Se originaludgaven på:

<http://covax.bth.se/chapmanprojekt/ritningar.html?47> og de senere udgivne forklaringer på: <http://covax.bth.se/chapmanprojekt/tractat.html?01>

Det er spændende læsning, og hjemmesiden er et besøg værd. I forordet til Tractaten, som disse forklaringer hedder, skriver han i 1775:

"Når man betænker det store antal skibe, der er bygget, siden mennesket først begyndte at sejle over havet og de store oceaner, og man endvidere betænker, hvordan disse skibe i tidens løb er blevet forbedrede, er det nærliggende at tænke sig, at de nu omsider er nået til den højeste grad af fuldkommenhed. Den tanke bestyrkes af den kendsgerning, at i den senere tid er skibe i almindelighed ikke undergået nogen særlig forbedring, hverken i skibsbygningsmæssig henseende, eller når det gælder riggens udvikling".

For andre genstande i arkivet gælder, at bare måden, vi modtager tingene på, er en god historie.

Under Tall Ships' Races 07 fik vi i udstillingen besøg af Ingrid Steffensen, Randers. Hun havde et flaske-skib, som hendes far i 1919 havde købt af en finsk sømand. For at være sikker på, at skibet kom i de rigtige hænder, havde hun fundet frem til Aarhus Søhistoriske Selskab.

Flaskeskibet donerede hun Selskabet sammen med et fotografi af skoleskibet Viking med nationalitetsmærker malet på skibssiderne. På bagsiden af fotografiet ses denne tekst: "Viking" som Tage sejlede til Danmark på (som besætningens yngste) i 1919.

En tilsvarende historie ligger bag en anden god gave til ASS.

Henning Jensen havde fået en henvendelse fra Rasmussen hjemme på vejen. Det drejede sig om en model af en fem-mastet bark. Sortmalet m. hvid skanseklædning på bak og poop. Riggert med dobbelte mærssejl, bramsejl og røjler. På midtermasten føres en dannebrogsvimpel. Skibet nærmer sig et fyr og mødes af en lodskutter.

Skibet var indsat i en kasse ca. 100 x 50 x 20 cm. Hele herligheden er monteret i en billedramme, klar til at hænge på væggen. Rasmussen oplyste, at det havde den gjort. I hvert fald siden 1924 i faderes hjem. Han – faderen - havde købt den af en sømand i 1920, der manglede penge! Bortset fra, at København (II) blev søsat i 1921, tyder det på, at det er en model af skoleskibet København, som nu er nået i sikker havn i ASS arkiv.

Og nu vi er ved danske skoleskibsmodeller kan vi glæde os over, at en model af skoleskibet Danmark, som siden 1982 har haft hjemsted hos skibshandler Sophus Johnsen & Co. nu har kastet anker i Aarhus Søhistoriske Selskabs søfarts-samling. Vi siger tak til skibshandlerne Ole & Ib Møller (også) for denne fine donation.

Når vi lod Danmark "kaste" anker i arkivet, skal vi også nævne, at ASS' seneste og i både bogstavelig og symbolsk forstand, den største, tungeste og mest holdbare gave, netop er et stokanker, som Jens Otto Bruun-Madsen netop har doneret Aarhus Søhistoriske Selskab som bidrag til det Søfartsmuseum - Aarhus Søhistoriske Selskab – ifølge lovene har som mål for vor indsats. Indtil vi kan finde den helt rigtige placering? ved Aarhus Søfarts- og Marinemuseum! ligger ankeret, hvor det hele begyndte, ved Aahavnens munding (Ar-os). Stor tak også for dette maritime klenodie.

Lokale- og udstillingskomiteen er der også valg til under generalforsamlingen. Med beretningen om arkivets tilstand i erindring og årets aktivitet på udstillingsfronten på nethinderne, og er det naturligt at give komiteen følgende kommissorium:

Lokale- og udstillingskomiteen arbejder i henhold til Aarhus Søhistoriske Selskabs love og bestyrelsens forskrifter og får som sin primære opgave at finde egnede lokaler til Selskabets aktiviteter og til – i samarbejde med andre - at støtte oprettelsen af et maritimt museum eller en permanent søfartsudstilling.

Andre henvendelser:

Som eksempel på den interesse, der vises Aarhus Søhistoriske Selskab og vore aktiviteter, slutter vi denne del af årets søforklaring med følgende historie.

Under Tall Ships' Races fik vi i udstillingen besøg af Johs. Raben-Beck. Han viste os en del detaljer om museumsskib i Hamburg, 3 m barkskib "Rickmer Rickmers". Historien er i tråd med dét af kapitlerne i *Udstillingen, historiske Sejlskibstyper*, der handler om 5-mastede råsejlere. I den kategori finder vi to skibe fra samme rederi, dels "Maria Rickmers", 1891 – 92 og

"R. C. Rickmers" 1906 – 1917:

Dette kortfattede uddrag af "Rickmer Rickmers" historie kunne nok inspirere Aarhus Søhistoriske Selskab til at sætte det skib på listen over *Mål for kommende studieture*.

"RICKMER RICKMERS"

1896 bygget af stål på rederiets eget vært i Bremerhaven som "Vollshiff".

Data: Længde 97 m, bredde

12,20 m, dybgang 6 m, BRT

1.980, TDW 3.067,

sejlareal 3.500 m².

1904 Rigget om til Barkskib

1912 Solgt til Rederiet Krabbenhöft, Hamburg omdøbt til "MAX".

1916 Beslaglagt af Portugal. Sejlede under navnet "FLORES".

1924 Udrustet som sejskoleskib og sejlede under navnet "SAGRES" for Den portugisiske Marine.

1930 Forsynet med 2 stk. Krupp-Dieselmotorer

1962 Rigget ned til depotskib Lissabon. Omdøbt til "SANTO ANDRÉ".

1983 Overtaget af Stiftelsen Rickmer Rickmers og omdøbt til "RICKMER RICKMERS" af Hamburg.

Afslutning

Årets søforklaring suppleres med en mundtlig ditto under generalforsamlingen. Bestyrelsen håber, at mange møder op. Ikke kun for at nyde Hans koks silde-madder og skipperlabskovs og Benno Blæsilds historie om Fregatten Jylland. Vigtigst er det at møde op og fortælle, hvad du selv mener om Aarhus Søhistoriske Selskab. Hvad er godt? Hvad kan gøres bedre? Hvad savner du af aktiviteter?

Valg til bestyrelsen, til diverse komiteer og tilslutning til nye aktiviteter får du indflydelse på ved generalforsamlingen. Har du lyst og energi til bestyrelsesarbejde, er generalforsamlingen det rigtige sted at fortælle om det. Læg i øvrigt mærke til, at som nævnt på side 2 stilles formandens mandat til rådighed for nyvalg under generalforsamlingen.

På gensyn til en god aften i godt selskab.

Karl Nøhr Sørensen